

як хвиля лібералізації та дерегулювання у багатьох країнах, що розвиваються, підвищила їх привабливість для інвестування та здійснення діяльності. Процеси злиття та поглинання стали причиною того, що список 25 найбільших банків Західної Європи зазнав певних змін. Оскільки ABN Amro було продано трьом новим власникам, його вже не можна побачити в рейтингу в якості окремого фінансового інституту. У той же час Royal Bank of Scotland, Santander та Fortis піднялися на декілька сходинок вище. Станом на 2007 рік топ 10 банків тримали 19 % всіх активів галузі, а 100 найбільших – 75 %. Водночас аналогічні показники 1996 року становили 13 та 59 % відповідно. Варто зауважити, що банки Західної Європи видали 73 % кредитів від загальної кількості зобов'язань, наданих у країни, що розвиваються. Проникненню іноземного капіталу в банківську структур країн Центральної і Східної Європи сприяли макроекономічна стабілізація, мікроекономічні реформи, реформування інституційної структури економіки, прийняття необхідних змін до законодавства, забезпечення ефективного механізму державного регулювання економіки та ін. Сьогодні у більшості країн Східної та Центральної Європи (Чехії, Польщі, Угорщини, Словаччині, Словенії) іноземними власниками банків є насамперед банки країн – членів ЄС. У період з 2002-2007 рр. за темпом зростання активів у регіоні перше місце займає Raiffeisen (щорічний темп зростання – 38 %), друге посідає - UniCredit Group (30 %), а третє залишається за французьким Societe Generale зі щорічним темпом зростання активів у 28%. Також суттєво розширилася філіальна мережа банків у країнах ЦСЄ.

Література

1. Behr A., Heid F. The success of bank mergers revisited – an assessment based on a matching strategy // Discussion Paper. – Series 2: Banking and Financial Studies. – 2008. – No. 06. – p.40
2. EU Banking structures // European Central Bank – October 2008. – p.53
3. Mergers and acquisitions in European banking: Overview, prospects and future research – Centre for European Policy Studies (CEPS) – Bergamo – 17-21 May, 2004. – p.36
4. Mergers & Acquisitions Review. – Thomson Financial, First Quarter 2007. – p.37
5. Sorensen Christoffer. Euro area banking sector integration // ECB Working Paper Series. – 2006. – №627. – 41 p.

Надійшла 29.11.2009

УДК 336.7

В. П. НІКІТЮК

Хмельницький національний університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

У статті запропоновано сучасне обґрунтування основних напрямів діяльності фінансово-кредитних інститутів на ринку обслуговування юридичних осіб.

The article is devoted suggestion of modern ground of basic directions of activity of finansovo-kreditnikh institutes at the market of maintenance of legal entities.

Ключові слова: фінансово-кредитні інститути, банківське обслуговування юридичних осіб, механізми здійснення кредитних банківських операцій.

Постановка проблеми. Вітчизняні фінансово-кредитні установи завжди приділяли більше уваги обслуговування саме юридичних осіб. Складний та суперечливий процес реформування національної економіки, стихійне усунення недоліків сучасної банківської системи насамперед відображались на обслуговуванні фізичних осіб. Ще й зараз непоодинокими є випадки, коли банківські установи воліють розширювати саме сегмент клієнтів-юридичних осіб як через нероздільний характер такого обслуговування, так і через менші обсяги витрат на виконання банківських операцій.

Фактично, якщо у країнах із сталою ринковою економікою комерційні банки виділяють основною клієнтської бази фізичних осіб, то у вітчизняному фінансово-кредитному обслуговуванні привілейоване положення завжди займали та досі займають юридичні особи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика управління обслуговуванням фізичних осіб знайшла своє відображення у роботах низки провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, таких, як Байройтер У., Бакун О., Берназюк Я., Бодров В., Войнаренко М., Гулд У., Дзюблюк О., Євтух А., Жуков Е., Івасів Б., Матвієнко В., Миловидов В., Новіков В., Рибай О., Спицын И., Спицын Я., Філіпенко А. У.

Разом із тим, варто звернути увагу на відсутність практико-економічних робіт, пов'язаних із обґрунтуванням особливостей обслуговування приватних осіб як в умовах трансформаційних процесів національної економіки, так і в умовах кризових явищ світової економічної системи.

Мета статті. Метою цієї статті є визначення позитивного впливу на формування механізмів банківського обслуговування юридичних осіб. Адже практичні завдання щодо визначення низки заходів

оптимізації фінансово-кредитної діяльності для юридичних осіб залишаються відкритими попри загальне розуміння в цілому важливості та перспективності такої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розвиток та ефективність комерційної діяльності банківських установ в сегменті ринку юридичних осіб вочевидь пов'язана із розширенням самої банківської сфери.

Юридичними особами, які користуються банківськими послугами в Україні (корпоративними клієнтами банків) виступають в широкому розумінні такі групи клієнтів, як:

- підприємства, зареєстровані суб'єкти національної економіки, резиденти;
- відокремлені підрозділи підприємств, представництва, філії, відділення тощо, зареєстровані суб'єкти національної економіки, резиденти;
- відокремлені представництва іноземних компаній, зареєстровані суб'єкти національної економіки, нерезиденти [1].

Окремою групою юридичних осіб, які обслуговуються певною комерційною банківською установою, але не відносяться до корпоративних клієнтів, є інші комерційні банки. Обслуговування їх формується за зовсім іншим механізмом та включає в себе, насамперед, кореспондентське обслуговування, здійснення документарних операцій та грошових переказів [2, с. 156-185].

Вивчення теоретичних аспектів сутності сучасного ринку нероздрібного грошово-кредитного обслуговування дозволяє виділити наступні групи банківських операцій для юридичних осіб [3, с.55-63]. По-перше, це кредитні, валютні, розрахунково-касові та інші операції, обсяги яких підлягають обліку. По-друге, це комісійно-посередницькі, консультаційні, інженерні операції, обсяги яких передбачають наявність цінників та калькуляцій. До третьої групи операцій належать ті, обсяги яких не є чітко визначені або не передбачають наявності цінників та калькуляцій.

В цілому, клієнтам-юридичним особам комерційні банківські установи намагаються запропонувати максимально весь спектр банківського обслуговування, починаючи з розрахунково-касових та документарних операцій, депозитних операцій, кредитування як з внутрішньобанківських ресурсів так і з кредитних ліній міжнародних кредитних фондів.

Крім того, зазвичай до основних банківських послуг поступово додаються і супутні послуги, наприклад, до розрахунково-касового обслуговування може додатись банківський зарплатний проект та емітуватись банківські зарплатні платіжні картки.

Більш детальний спектр банківського обслуговування для сегменту юридичних осіб в Україні має наступний вигляд: розрахунково-касове обслуговування; документарні операції; пропозиція платіжних карток; розробка корпоративних карток; розробка зарплатних проектів; тарифні пакети; кредитні операції; міжнародні кредитні лінії; депозитні рахунки; операції з цінними паперами (акціями, векселями, облігаціями); кастодіальні послуги; еквайринг; купівля—продаж валюти; продаж майна; оренда індивідуальних сейфів; здійснення грошових переказів; юридичні послуги; недержавне пенсійне забезпечення [4, с. 116-135; 5, с. 243-260; 6, с. 127-144].

Обсяги надання банківських послуг юридичним особам буде проаналізовано в контексті даного дослідження у наступному розділі.

Механізм здійснення готівкових та безготівкових розрахунково-касових банківських операцій для юридичних осіб пов'язаний із відкриттям юридичній особі відповідного поточного рахунку для здійснення розрахунків із можливістю отримання як довідки про відкриття рахунку, так і архівної довідки про проведення розрахункової операції; підготовкою готівки та наступною доставкою готівки клієнту; авалем векселів; зберіганням в банку цінностей.

Механізм здійснення активних кредитних банківських операцій для юридичних осіб пов'язаний із формуванням документації для отримання кредиту, допомогою у формуванні договору застави, передбаченням пролонгування терміну дії договору по кредиту, можливістю отримати клієнтом гарантійного листа або поручительства виплати кредиту, можливістю отримати банківські гарантії оплати отриманих клієнтом товарів та послуг, проведенням аналізу фінансово-господарської діяльності із розробкою наступних рекомендацій.

Пасивні банківські операції із залучення грошових ресурсів для юридичних осіб пов'язані зі відкриттям відповідних депозитних рахунків, допомогою у формуванні методичних положень та інструктивних документів для організації внутрішньогосподарського обліку депозитних операцій на підприємствах [5, с. 250-264].

Банківські послуги із цінними паперами, обсяги яких для юридичних осіб поступово збільшуються в сучасних умовах розвитку національної економіки, передбачають виконання для корпоративного клієнта наступних брокерських операцій.

По перше, банківська установа може купувати-продавати або розмішувати первинно цінні папери юридичних осіб, формувати консолідаційні, блокуючі, контрольні пакети акцій.

По-друге, цінні папери юридичних осіб та свідоцтва акціонерів можуть зберігатись в банку.

По-третє, за дорученням корпоративного клієнта можливими є банківські операції на фондовій біржі (купівля-продаж або спостереження за курсом) для юридичної особи.

По-четверте, фінансово-кредитні установи можуть надавати послуги консультаційного характеру щодо емітування юридичними особами цінних паперів, їх розміщення або вилучення.

Крім того, до операцій із цінними паперами належать такі операції із векселями, як купівля-продаж векселів, врахування, авалювання, інкасування та доміціяція векселів. Також для юридичних осіб здійснюються такі операції із облігаціями, як купівлю-продаж, андеррайтинг та підтримку котирування облігацій. Кастодіальні банківські послуги для юридичних осіб передбачають виконання депозитарних банківських операцій.

Сучасне становлення та розвиток повноцінного ринку банківського обслуговування юридичних осіб є неможливим без збільшення спектру валютних операцій для корпоративних клієнтів, серед яких варто виділити по-перше, операції купівлі-продажу валютних коштів, інкасування наявної валюти, формування розрахункових документів в іноземній валюті.

Крім того, корпоративні клієнти мають можливість відкривати валютні рахунки, акцептувати валютні витрати, отримувати гарантії на проведення валютних операцій та проводити валютні операції через банківські установи інших країн. У випадку створень спільних підприємств потужні українські фінансово-кредитні установи мають ресурсну базу як для пошуку іноземних бізнес-партнерів, так і для підготовки засновницько-реєстраційного пакету документів та аналітичних висновків щодо умов платіжного характеру у контрактах з іноземними контрагентами.

Найбільш трудомісткими операціями фінансово-кредитних установ для юридичних осіб виступають операції із капітальними вкладеннями: кредитування купівлі або ремонту капітальних вкладень передбачає не лише класичні банківські операції, пов'язані із процедурою отримання кредитних коштів клієнтом та подальшого контролю за їх використанням, а й можливість отримати низку супутніх послуг, серед яких визначення пріоритетних напрямів будівництва, аналіз витрат будівництва, контроль проведених обсягів ремонтних та будівельних робіт, ревізія документів платіжного характеру, перевірка кошторисів та договірних цін, пошук виконавців проектно-кошторисної документації та проведення аналітичної експертизи цієї документації, забезпечення контролю будівництва або ремонту капітальних потужностей, документування проведених робіт для приймання в експлуатацію новостворених або відремонтованих капітальних потужностей [5, с. 280-283].

Продаж капітальних потужностей також є однією із послуг сучасних установ грошово-кредитного ринку для юридичних осіб. Зокрема, комерційні банки здійснюють для корпоративних клієнтів купівлю або продаж власного або заставленого майна, такого, як нерухомість, майнові комплекси, виробниче обладнання, автомобілі, побутова, сільськогосподарська, судноплавна техніка, будівельні матеріали.

Висновки і перспективи наступних досліджень. Виходячи із цих міркувань, можна стверджувати, що визначення механізмів банківського обслуговування юридичних осіб включає в себе як безпосередньо банківські механізми обслуговування, так і можливість здійснення додаткових та супутніх операцій, які спрямовані на здійснення якісного обслуговування корпоративних клієнтів в самому широкому розумінні.

Література

1. Климушка Т. Підходи до сегментації корпоративних клієнтів банків / Т. Климушка // Банківська справа. – 2007. – №2. – С. 37-44.
2. Алексеенко М. Д. Капітал банку: проблеми теорії і практики / М.Д. Алексеенко – К. : КНЕУ, 2002. – 276с.
3. Руденко Л.В. Організація міжнародних кредитно-розрахункових операцій в банках / Л.В. Руденко. – К. : Академія, 2002. – 376с.
4. Балабанов И. Т. Банки и банковское дело / И.Т. Балабанов. – СПб. : – 2001. – 304с.
5. Лаврушин О. І. Банковское дело / О.І. Лаврушин. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 672с.
6. Череп А.В. Банківські операції / А.В. Череп, О.Ф. Андросова – К. : Кондор, 2008. – 410с.

Надійшла 16.11.2009